

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
 «Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
 (наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

(Ukrainian experience). Futurity Education. 2022. P. 43–54. URL: <https://doi.org/10.57125/fed/2022.10.11.33>

Ключові слова: моністична теорія, міжнародне право, національне право, пріоритет, суверенітет.

Федорова Тетяна Сергіївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична
академія»*

Слободян Уляна Сергіївна

*здобувачка вищої освіти Національного
університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВО НА САМОВИЗНАЧЕННЯ І ТЕРИТОРІАЛЬНУ ЦІЛІСНІСТЬ: ПРОТИРІЧЧЯ І ВИКЛИКИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Право на територіальну цілісність і самовизначення — основоположні засади міжнародного права, які, однак, досить часто конфронтують між собою. Принцип територіальної цілісності регламентує недоторканість державних кордонів, у той час як право на самовизначення гарантує вільне визначення політичної, економічної та культурної сфери життя народів. Таке протиріччя особливо актуалізується в аспекті сепаратизму, міжнародних конфліктів та національно-визвольних рухів.

Ретроспективно принцип територіальної цілісності спочатку знайшов своє призначення на національному рівні, а з закріпленням у Статуті Ліги Націй увійшов до когорти міжнародних. Через кілька десятиліть дана засада утвердилася у Статуті Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН), Декларації про принципи міжнародного права та Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі, а відтак стала загальною для усіх держав. Згідно з Статутом ООН реалізація принципу територіальної цілісності втілюється шляхом: «Утримання держав від погрози силою чи її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави; утримання держав від насильницьких дій, що позбавляють народи рівноправності та самовизначення, їх права на самовизначення, свободу та незалежність; утримання держав від організації та заохочення іррегулярних сил та військових банд для вторгнення на території інших держав; утримання держав від перетворення територій інших держав на об'єкт воєнної окупації або застосування інших силових заходів на порушення норм міжнародного права» [1].

Поняття самовизначення нації набуло поширення через працю американського президента Вудро Вільсона, що стала фундаментом для входження цього принципу до міжнародного права. Спочатку це право набуло розголосу в рамках процесів деколонізації і було спрямоване на виборювання незалежності поневоленим народам, але згодом значення розширилося й до різних

етнічних, релігійних та національних груп, які прагнули суверенітету чи більше автономії.

Відповідно до Декларації про принципи міжнародного права, кожна держава має поважати право нації на самостійне визначення подальшої долі та не вчиняти жодних дій, які на таке право зазіхають. Так, п. 2 статті 1 Статуту ООН вказує на один з головних напрямків діяльності організації: «...розвиток дружніх відносини між націями на основі поваги принципу рівноправності і самовизначення народів» [2].

Незважаючи на значне взаємопроникнення права на самовизначення та принципу територіальної недоторканості, між цими двома засадами існує конфлікт, суть якого полягає в бажанні етнічної групи відокремитися від держави, при цьому сама держава прагне зберегти свої кордони. У якості прикладу можна згадати питання Косово, де народ односторонньо проголосив незалежність від Сербії, яка у свою чергу продовжує наполягати на територіальній цілісності. З цього приводу Генеральна Асамблея навіть зверталася до Міжнародного суду, який у своєму консультативному висновку постановив, що проголошення незалежності Косово, ухвалене 17 лютого 2008 року, не порушувало міжнародного права [3].

Варто також вказати і на ситуацію з Каталонією, де знову ж таки самовизначення протистоїть територіальній цілісності. Про незалежність Каталонії відбувся референдум, а уряд Іспанії спробував його зупинити, назвавши це «конституційним і демократичним звірством» [4]. На

протидію вольові прояві народу щодо прояву демократії, з метою утримання громадян від голосування поліцією Іспанії були застосовані фізичні заходи примусу. Заслужує на увагу й курдський народ, за ініціативою якого теж був проведений референдум про незалежність, що був відхилений урядом Іраку та сусідніми країнами.

У врегулюванні конфліктів між правом на самовизначення і територіальною цілісністю вагому роль відіграє Організація Об'єднаних Націй, надаючи міжнародні платформи для переговорів між сторонами. Організація дотримується принципу територіальної цілісності та підкреслює важливість самовизначення народів, зокрема через діяльність Генеральної Асамблеї, проте через призму мирного врегулювання спорів та незастосування сили. Яскравим свідченням значної складності справ про протиріччя між цими двома засадами міжнародного права може стати вищезгадане питання Косово, де Рада Безпеки ООН так і не досягла консенсусу, а рішення Міжнародного суду не вирішило проблему визнання незалежності території.

Одним із шляхів до регламентації взаємодії цих засад міжнародного права є підхід поділу права на самовизначення на внутрішнє – можливість самостійно визначати вектор соціального, економічного та культурного розвитку в межах держави, не порушуючи її кордонів, та зовнішнє – право на відокремлення, яке вважатиметься легітимним у випадку суттєвого порушення прав людини, репресій чи колоніального поневолення.

Підсумовуючи усе вищенаведене, бачимо, що категорії територіальної цілісності

та самовизначення націй не достатньо чітко узгоджуються між собою, що становить значну проблему для міжнародно-правових відносин. Хоча самовизначення необхідне для підтримання прав людини, та принцип цілісності території забезпечує стабільність всередині держави. Міжнародні організації намагаються залучити сторони до діалогу, але стикаються з проблемами у вигляді небажання змінювати позицію або політичними особливостями. У цілому, збереження балансу між цими категоріями вимагає комплексного підходу, тому в подальшому міжнародне право мало б зосередитись на врегулюванні конфліктів подібного характеру шляхом встановлення чіткого механізму регламентації та мирного вирішення суперечностей.

Джерела:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
2. Дашковська О.Р. Право нації на самовизначення як особлива форма опосередкування свободи: Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2016, випуск 41, том 1.
3. International Court of Justice. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo, 2010. URL: <https://www.icj-cij.org/case/141>
4. Ernesto Castañeda and Sebastian Megens-Sedor. The movement for Catalan independence: Social Movements, 2019 (pp.208-219).

Ключові слова: право на самовизначення, територіальна цілісність, Статут Організації

Об'єднаних Націй, Декларація про принципи міжнародного права, незалежність Косово, міжнародні інституції, посередництво.

Галат Владислав Ігорович

*аспірант кафедри міжнародного та європейського
права Національного університету «Одеська
юридична академія»*

ІСТОТНЕ ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ ТА ПРИМУС ДО ВИКОНАННЯ КОНТРАКТУ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ПРИКЛАД КЕЙСУ AAPL ПРОТИ ШРІ-ЛАНКИ

Істотне порушення міжнародного договору грає ключову роль у забезпеченні стабільності міжнародної економічної діяльності. Такі порушення передбачають невиконання основних зобов'язань передбачених договором, що суттєво позбавляє одну із сторін тих благ, на які вони розраховували при заключенні договору. Але в умовах збройних конфліктів питання виконання договорів ускладнюється в зв'язку із обставинами які склались, в такому випадку сторони можуть посилатися на форс-мажорні обставини для уникнення відповідальності. При цьому міжнародні арбітражні трибунали повинні враховувати не лише юридичні аспекти, але й обов'язок сторін мінімізувати шкоду та діяти добросовісно, навіть у кризових умовах. Яскравим прикладом таких форс-мажорних обставин, являється справа Asian Agricultural Products Ltd (далі по тексту - AAPL) проти Шрі-Ланки (ICSID Case №.

ЗМІСТ

Вступне слово від КІВАЛОВА С.В.	3
--	---

Секція № 1

Теоретичні та практичні аспекти захисту прав людини

АРАКЕЛЯН М.Р.

Захист прав людини під час збройних конфліктів та сучасні технології: виклики та шляхи вирішення	5
--	---

БЕХРУЗ Х.Н.

Міжнародно-правове регулювання права на свободу зібрань з використанням новітніх технологій: постановка проблеми	10
--	----

СТОЙКО О.М.

Вплив воєн на еволюцію соціальних прав людини	17
---	----

ЗАЯРНИЙ О.А.

Деякі особливості забезпечення конфіденційності персональних даних, які обробляються в реєстрі збитків, завданих агресією російської федерації проти України	23
--	----

ГУЛЄВСЬКА Г.Ю., ВОСТРИКОВ Т.Є.

Правовий захист від порушень прав людини, пов'язаних з бізнесом: характеристика основних засобів	30
--	----

ПОЛІТОВА А.С.

Гендерна ідентичність як складова гендерно зумовленого насильства: дискусійні питання	45
---	----

КУЗЬМІН Е.Е.

Деякі ремарки щодо «права на покарання» у міжнародному кримінальному праві	50
--	----

ФЕДОРОВА Т.С., ВОТЧАЛ О.В.

Моністична теорія співвідношення міжнародного та національного права та її вплив	55
--	----

ФЕДОРОВА Т.С., СЛОБОДЯН У.С.

Право на самовизначення і територіальну цілісність: протиріччя і виклики в міжнародному праві	59
---	----

ГАЛАТ В.І.

Істотне порушення міжнародних договорів та примус до виконання контракту в умовах збройних конфліктів: Приклад кейсу aарl проти Шрі-Ланки	64
---	----

ЖАКУН М.Ю.

Право мати права? Деякі роздуми щодо захисту прав мігрантів під час збройних конфліктів	69
---	----

ОСТРОВЕРХИЙ О.О.

Індивідуальна відповідальність за злочин агресії у міжнародному праві	78
---	----